

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 19 mars 1915 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande av rätt för kommun att tillerkänna innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag ersättning för mistad arbetsförtjänst m. m., dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgad befogenhet för landskommun att besluta om ersättning för utförande av kommunala uppdrag.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Hellberg, Bellinder*, K. J. Ekman, Mannheimer, Kjellén, von Mentzer, von Bahr, von Zweigbergk, Klefbeck, Larsson i Västerås, Räf, Hildebrand*, Kropp, Janson i Bråten, Sterne, Hallendorff, Karlsson i Mo och Tengdahl.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottet hava hänvisats *dels* de likalydande motionerna nr 53 i första kammaren av herrar *Gerhard Magnusson* och *Klefbeck* och nr 65 i andra kammaren av herrar *Tengdahl*, *Strid* och *Anderson* i Råstock, *dels ock* motionen i andra kammaren nr 39 av herr *Öberg*; och har utskottet förehäft motionerna till behandling i ett sammanhang.

I förstnämnda motioner hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla »om utarbetande och framläggande för riksdagen av tillägg till kommunalförordningarna av innebörd, att kommunerna

Motionerna I: 53 och II: 65.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 5 saml. 8 häft. (Nr 9.) 1

berättigas besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande».

Till stöd för sin hemställan anföra motionärerna följande:

»Senast vid 1914 års första riksdag väcktes i båda kamrarna motioner i fråga om rätt för kommuner att medgiva ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande. Motionerna hunno ej behandlas före riksdagsupplösningen och blevo ej åter väckta vid senare riksdagen. De skäl, som föranledde motionerna (utförligare meddelade i motioner år 1913) kvarstå oförändrade, endast med så mycket större styrka görande sig gällande, ju mera fattigt folk tränger in i kommunalförvaltningen. Vi föranledas därav upprepa förslaget till riksdagen från motion nr 70 i första kammaren och nr 100 i andra kammaren vid 1914 års första riksdag.»

De återopade motionerna vid 1913 års riksdag voro nr 71 i första kammaren av herr Gerh. Magnusson och nr 166 i andra kammaren av herr Tengdahl m. fl. Såsom bilaga åtföljdes motionerna av en genom Sveriges socialdemokratiska kommunalförbund utförd undersökning angående »antal socialdemokratiska kommunalmän, deras funktioner och deras förluster på sina uppdrag m. m. dylikt». Utskottet har ej ansett sig böra här intaga berörda framställningar utan hänvisar beträffande deras innehåll till 1913 års riksdagstryck.

Motionen II:
39.

Herr Öbergs motion är av följande lydelse:

»Ehuru gång efter annan framställda förslag till ändrade bestämmelser i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad i syfte att kommunerna skola äga rättighet bevilja ersättning till dem, som i skilda avseenden gå deras ärenden, icke rönt framgång i den utsträckning, som påpekats för att hålla dem skadeslösa, vilka påbördas en del kommunala uppdrag, anser jag mig dock böra hörsamma uppmaningen att ånyo bringa denna fråga under riksdagens förnyade prövning.

Då den förut hävdade principen, att kommunala uppdrag skola betraktas såsom förtroendeuppdrag, vilka icke skola ersättas, kan sägas vara bruten genom de ändringar, som landstings-, kommunalstämмо- och bevillningsförordningarna i sådana hänseenden nyligen undergått, synes det mig, som tiden vore inne för att taga steget fullt ut i riktning att giva kommunerna vidgad befogenhet till att ersätta de arbeten, som de pålägga en del sina medlemmar.

Som bekant äger man nu rätt till ersättning för uppdraget att

vara ledamot av landsting och ordförandeskap i kommunalnämnd samt villkorlig rätt som ledamöter i taxerings- och pensionsnämnd.

Det kan därför icke annat än anses billigt och rätt, det kommunerna jämväl finge enahanda rättighet ersätta andra personer som utföra deras göromål, såsom uppdraget att vara ledamöter i kommunalnämnden, fattigvårdsstyrelsen, revisionsuppdrag och för verkställande av utredningar, som ofta kräva en myckenhet arbete, vilket förorsakar en tidspillan, som för den som är i en ekonomiskt beroende ställning är en avsevärd uppoffring.

Lägges det i kommunernas egna händer att bevilja, såsom det i flera fall sker, är det enligt min mening ingen risk för att oförtjänt ersättning kommer att utgå, ty den stränga sparsamhet, som kommunerna ålägga sig, utgör tillräcklig borgen för ett väl avvägt och rätt användande av ett sådant medgivande.

Då jag är övertygad om att en sådan rätt skulle vara till gagn för det kommunala arbetet och i intet avseende missbrukas, tillåter jag mig med stöd av det anförda vördsamt hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t täcktes anhålla om sådan utredning och förslag till ändrade bestämmelser i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, att syftet med denna motion vunnnes.»

Utskottets yttrande.

Innan utskottet ingår på bedömande av frågan huruvida de föreliggande motionerna böra föranleda till någon riksdagens åtgärd, har det i anledning av ämnets vikt och omfattning synts utskottet vara av intresse såväl att något beröra den utländska lagstiftningen på området som ock att med ledning av förefintliga lagstadganden och tillgänglig praxis undersöka vad som för närvarande bör anses hos oss vara gällande rätt med avseende å spørsmålet om ersättning åt kommunala förtroendemän. Det torde därvid till en början vara nödigt att lämna en kortfattad översikt av den svenska kommunala självstyrelsens organ för att på sådant sätt belysa innebörden av begreppet »kommunal förtroendeman».

Den kommunala självstyrelsen innebär, i den utformning densamma erhållit i vårt land, *dels* att den högsta *beslutanderätten* i kommunens angelägenheter skall tillkomma kommunens egna medlemmar, antingen direkt å kommunalstämma, allmän rådstuga och kyrkostämma eller indirekt genom kommunmedlemmarnas valda representanter i landsting, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, *dels ock*, åtminstone beträf-

Gällande svensk rätt.

Den kommunala självstyrelsens organ.

fande primärkommunerna, att *utförandet av de kommunala besluten*, alltså verkställighet och förvaltning, i första hand skall överlämnas åt kommunens valda förtroendemän, vare sig styrelser och nämnder eller enskilda personer. Sålunda måste i den borgerliga landskommunen alltid finnas en kommunalnämnd, varjämte kunna förekomma särskild fattigvårdsstyrelse, särskild fosterbarnsnämnd, kommunbiblioteksstyrelse o. s. v., ävensom i köpingar och municipalsamhällen hälsovårds- och byggnadsnämnder, gas-, vatten- och elektricitetsverksstyrelser etc. Vad angår den borgerliga stadskommunen (med undantag av Stockholm, som har en egen kommunalförfattning) utgöres det centrala verkställighetsorganet av drätselkammaren, och dessutom skola eller kunna jämlikt föreskrifter i allmänna författningar utses hälsovårdsnämnd, fattigvårdsstyrelse, byggnadsnämnd, handels- och sjöfartsnämnd, fosterbarnsnämnd, styrelse för arbetsförmedlingen och folkskolestyrelse. Jämte dessa i allmänna författningar omförmälda styrelser tillsätts i städerna i stor utsträckning särskilda styrelser för olika förvaltningsgrenar, som ofta ursprungligen tillhört drätselkammarens verksamhetsområde, såsom styrelser för hamnväsen, brandväsen, vattenverk, gasverk, elektricitetsverk, spårvägar, renhållningsverk, slakthus, saluhallar, parker och planteringar, kommunbibliotek m. m. Vad slutligen den kyrkliga kommunen vidkommer skall därinom städse finnas ett kyrkoråd och ett skolråd — vilka dock kunna förenas till ett gemensamt kyrko- och skolråd — varjämte kunna förekomma andra styrelser såsom styrelse för församlingsbibliotek och barnavårdsnämnd. — Beträffande samtliga nu berörda styrelser och nämnder, som tillsätts av kommunala representationer, gäller, att till medlemmar i desamma kunna väljas personer såväl inom som utom vederbörande representation.

Förutom dessa styrelser och nämnder, vilkas uppgifter äro helt eller huvudsakligen av verkställande natur, förekomma inom kommunerna även *beredande* delegationer, utsedda antingen bland den väljande korporationens egna medlemmar eller utan begränsning i sådant hänseende. Såsom exempel på enbart utredande utskott och nämnder kunna anföras städernas beredningsutskott, budgetberedningar och valkommittéer eller valnämnder. — Givetvis kunna även för mer tillfälliga uppdrag av verkställande eller utredande beskaffenhet delegationer utses. Exempel därpå erbjuda olika slag av kommittéer.

Emellertid utföres det kommunala förvaltningsarbetet icke endast av kommunens valda förtroendemän, utan är därjämte, ofta i ganska stor utsträckning, anställd särskild tjänstepersonal. I synnerhet är detta fallet i stadskommunerna, där ju den kommunala verksamheten mer-

endels är mer omfattande och utgrenad än på landsbygden, och framför allt i de större städerna. Sålunda kan erinras om olika slag av kanslitjänstemän hos styrelser och nämnder, de kommunala affärsföretagens funktionärer, de fasta brandkåreerna och polispersonalerna. Men också inom landskommun kunna kommunala tjänstemän och betjänte anställas såsom kommunalkamrerare, andra biträden åt kommunalnämnden, kommunalpolis, ordnings- och tillsyningsmän m. fl.

I de flesta fall torde en åtskillnad mellan de båda kategorierna av kommunala befattningshavare — förtroendemän och tjänstemän — utan större svårighet kunna uppdragas. Sålunda är uppenbart, att varje medlemskap av de representativa församlingarna innebär ett kommunalt förtroendeuppdrag, och detta måste gälla även ledamotskap av permanent delegation, ej blott i de fall, då densamma helt eller delvis skall utses bland vederbörande kommunalkorporations medlemmar, utan jämväl då den får sammansättas enbart av utanför korporationen stående personer. Tvivelaktigare ställer sig frågan beträffande delegationer med mer tillfälliga uppgifter. Givetvis kunna omständigheterna vara sådana, att också i ett dylikt fall uppdraget närmast är att betrakta såsom ett förtroendeuppdrag, men det kan även inträffa, att delegationen utsetts ur rena facksynpunkter, och att förty dess medlemmar snarare intaga ställning av tjänstemän än av förtroendemän. Tveksamhet rörande uppdragets karaktär av förtroendeuppdrag eller tjänsteuppdrag kan ock lätteligen uppstå i fråga om särskilda uppdrag hos styrelser och nämnder, såsom uppdrag att vara nämnds eller styrelses verkställande ledamot, kamrerare eller kassör. Vissa under Kungl. Maj:ts prövning dragna fall hava av regeringsrätten blivit avgjorda på sådant sätt, att därav synes framgå, att nämnda myndighet betraktat den omständigheten, huruvida uppdraget utdelats åt person inom eller utom vederbörande delegation såsom avgörande för uppdragets beskaffenhet uti ifrågavarande hänseende. Så utvisar ett prejudikat (regeringsrättens årsbok för 1914 Ref. 31), att kassaförvaltare hos folkskolestyrelse, utsedd *inom* styrelsen, icke ansetts vara tjänsteman, medan regeringsrätten i ett annat fall (årsboken för 1913 Ref. 126) förklarar, att kassaförvaltare, som valts *utom* samma slags styrelse, är att räkna såsom sådan.

I detta sammanhang bör måhända anmärkas, att gängse språkbruk såsom kommunala förtroendemän betecknar jämväl ledamöter i taxeringsnämnder, pensionsnämnder m. m. Beteckningen förklaras därav, att innehavarna av dylika uppdrag väljas av kommunala korporationer på grundvalen av förtroende inom kommunen. Emellertid äro deras upp-

*Kommunala
förtroendemän
i vidsträcktare
mening.*

gifter icke led i den kommunala självstyrelsen utan tjäna direkta statsändamål, i likhet med vad som gäller beträffande flera andra genom kommunerna utsedda funktionärer, såsom rådmän, nämndemän, ledamöter i ägodelningsrätt, gode män vid lantmäteriförrättningar, gode män för tillsyn å förmynderskap, ledamöter i valnämnd, kommunalombud vid mantalsskrivningsförrättning, fjärdingsmän m. fl. I vad mån de föreliggande motionerna avse jämväl sådana förtroendemen i vidsträcktare mening framgår ej med full tydlighet.

Principen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade.

Medan kommunen givetvis måste anses hava icke blott rätt att avlöna hos densamma anställda tjänstemän utan ock gentemot tjänstemannen en civilrättslig förpliktelse i nämnda hänseende, äro de kommunala förtroendeuppdragen oavlönade — såväl i den bemärkelsen, att förtroendemannen saknar rätt att framställa anspråk på ersättning, som ock såtillvida, att regelmässigt ej heller kommunen äger befogenhet att med laga verkan besluta, att ersättning skall utgå. Principen härom finns visserligen ingenstädes uttryckligen fastslagen, men har hos oss sedan gammalt ansetts gälla i kraft av allmän rättsgrundsats. Densamma har ock städse tillämpats av Kungl. Maj:t i de besvärsmål, vilka dragits under högsta instansens prövning, såsom framgår av åtskilliga i regeringsrättens årsbok från senare år refererade rättsfall. (1910: Ref. 34; 1912: Ref. 51 och 74; 1913: Ref. 76, 77 och 127. ¹⁾)

De anförda ävensom andra hithörande prejudikat antyda jämväl, vilken innebörd principen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, enligt svensk rättspraxis äger. Det lärer sålunda framgå, att kommun hos oss saknar rätt icke blott att tillerkänna den kommunale förtroendemannen ersättning för den arbetskraft liksom ock för den arbetstid han ägnar åt uppdragets fullgörande, utan även att gottgöra honom för de direkta ekonomiska uppoffringar, som därav följa för honom. Detta skulle med andra ord innebära, att enligt gällande rättsuppfattning varken arvode för i kommunens tjänst nedlagt arbete eller ersättning för därigenom tillskyndad inkomstförlust, ej heller dagtraktamente, reseersättning och gottgörelse för andra direkta personliga utgifter — i varje fall ej för sådana personliga utgifter, som få anses normalt sammanhöra med det ifrågavarande uppdraget — kan utgå till en kommunal förtroendeman.

Däremot beröra ej de åberopade rättsfallen utgifter sådana som för postporto, skrivmaterialier, kuvert, blanketter, kungörelser och dylikt.

¹⁾ Det torde böra anmärkas, att i några av dessa rättsfall avses helt eller delvis nämndemän, ledamöter i taxeringsnämnd eller andra kommunala förtroendemen i vidsträcktare mening.

Frågor angående gottgörelse för sådana utlägg hava endast i mindre mån dragits under myndigheternas prövning, men såvitt detta skett, synas utslagen giva vid handen, att ersättning må kunna utgå. (Se Walldén's m. fl. kommunala prejudikatsamling nr 228. Jfr. regeringsrättens årsbok för 1912: Not. C. 56 och 145.) Det torde få anses, att kostnader av nu ifrågavarande slag äro kommunens egna utgifter, låt vara att den kommunale förtroendemannen understundom av praktiska skäl förskotterar dem, och att förtroendemannen förty självfallet har anspråk på förskottens återgåldande, åtminstone i den mån desamma ej överstiga vad som med hänsyn till uppdragets beskaffenhet kan finnas skäligt. I två fall har kommunalkorporation uttryckligen medgivits rätt att anslå ersättning för sådana kostnader, varom här är fråga, i det att enligt § 51 av kommunalförordningen för landet kommunalnämndsordföranden och jämlikt § 18 fattigvårdsförordningen fattigvårdsstyrelsens ordförande kan tillerkännas ersättning för skrivmaterialier och postporto.

Från regeln, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, finnas åtskilliga lagbestämda undantag. Vad först vidkommer möjlighet för kommun att bevilja kommunala förtroendemän *arvode* får enligt byggnadsstadgan för rikets städer sådant anvisas åt byggnadsnämndens ledamöter. Vidare kan enligt nyssnämnda § 51 av förordningen om kommunalstyrelse på landet, såsom detta lagrum lyder enligt lagen den 13 juni 1913, kommunalstämma anslå arvode åt kommunalnämndens ordförande, dock att beslutet därom skall underställas Konungens befallningshavandes godkännande. Slutligen må enligt ovanberörda § 18 fattigvårdsförordningen fattigvårdssamhälle besluta gottgörelse åt fattigvårdsstyrelsens ordförande (förutom för skrivmaterialier och postporto) jämväl för »skrivnings- och räknenskapsbesvär», vilken sistnämnda ersättning lärer böra betraktas såsom ett slag av arvode. Rätt till *ersättning för direkta personliga utgifter*, föranledda av kommunalt förtroendeuppdrag, finnes stadgad endast för landstingsmän, nämligen såtillvida, att jämlikt § 24 landstingsförordningen landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget sammanträder, äger att åtnjuta dagtraktamente med sex kronor samt reseersättning. Dessutom kunna numera bland ovannämnda kommunala förtroendemän i vidsträcktare mening av kommun valda ledamöter i taxeringsnämnd ävensom ledamöter i pensionsnämnd utav vederbörande kommun erhålla traktamentsersättning med högst fyra kronor om dagen och reseersättning, varjämte olika slag av ersättningar kunna utgå till rådmän, nämndemän, ledamöter i ägodelningsrätt, gode män vid lantmäteriförrättningar, leda-

*Undantag
från regeln.*

möter av vägnämnd, fjärdingsmän och andra förtroendemän i vidsträcktare mening.

Emellertid har det visat sig, att kommunerna även i andra fall än de enligt lag uttryckligen medgivna funnit sig behöva tilldela vissa förtroendemän ersättningar. Särskilt är detta ingalunda ovanligt i fråga om sådana kommunala förtroendeuppdrag, som innefatta mer tidskrävande uppgifter eller stå tjänsteuppdragen nära. Sålunda framgår dels av en genom Svenska stadsförbundet år 1913 verkställd utredning, dels av vad utskottet därutöver har sig bekant, att i vissa städer arvoden till understundom ganska höga belopp tillerkänts exempelvis ordförande och verkställande ledamöter i drätselkammare, ledamöter av renhållningsstyrelse, kommunala revisorer och kommittéledamöter. Huruvida och i vad mån beslut om dylika ersättningar skulle i händelse av klagan godkännas av vederbörande prövningsmyndigheter lärer väl vara tvivelaktigt.

Utländsk lagstiftning.

Såsom 1913 års konstitutionsutskott i sitt nedannämnda utlåtande nr 30 anmärkte, lät utskottet verkställa en del undersökningar av förhållandena på ifrågavarande område inom vissa främmande länders lagstiftning, vilka undersökningar dock endast mycket knapphändigt återgavos i utlåtandet. Utskottet har såsom bidrag till utredningen av förevarande spörsmål ansett sig böra, i huvudsaklig anslutning till berörda i 1913 års konstitutionsutskotts protokoll förvarade undersökningar, lämna en framställning av i Norge, Danmark, Preussen, Sachsen och Würtemberg utgående ersättningar åt kommunala förtroendemän, därvid dock torde böra anmärkas, att framställningen icke gör anspråk på fullständighet.

Norge.

I Norge skall i varje stads- och landskommun finnas ett *Representantskab*, som inom sig utser en fjärdedel av sina medlemmar att bilda ett *Formandskab*. Dessutom organiseras för olika kommunala förvaltningsgrenar särskilda styrelser med större eller mindre befogenhet, vilkas valda ledamöter utses av representantskapet, delvis bland dess egna medlemmar. Bland sådana styrelser kunna nämnas *Skolestyret*, *Fattigstyret*, *Helseraadet* och *Kirketilsynet* samt i städerna *Havnestyret*. Den av samtliga till ett amt hörande landskommuner bildade *Amtskommunen* äger sin representation i *Amtstinget*, som emellertid ej utgöres av valda ledamöter utan består av ordförandena i amtets *Formandskab*. *Amtstinget* väljer inom eller utom sig på fyra år ett *Amtsudvalg* ävensom ett *Amtsskolestyre*. — *Formandskabens* ordförande och ledamöter kunna ej erhålla arvode eller annan gottgörelse för sitt arbete, däremot er-

sättning för skrivmaterialier, brevporto, lokalhyra m. m., ävensom skrivhjälp. Liknande bidrag kunna utgå till ordförandena i Skolestyret och Fattigstyret. Ledamöter av Amtsting, Amtsudvalg och Amtsskolestyre äga åtnjuta reseersättning och dagtraktamente.

I *Danmark* skall för varje *Sognekommun* på landet finnas ett valt *Sogneraad* och dessutom en av detta vald *Skolekommission*. Stadskommunens representation benämnes *Byraad*, vilket inom eller utom sig utser åtskilliga nämnder för skilda förvaltningsgrenar, såsom *Kirkeinspektionen*, *Byggningskommissionen*, *Sundhedskommissionen* och *Brandkommissionen*. Därjämte finnas särskilda taxeringsmyndigheter för kommunalbeskattningen, *Ligningskommissioner*. Samtliga landskommuner inom ett amt äga en gemensam representation, *Amtsraadet*. Amtets skolstyrelse utgöres av *Amtsskoleraadet*, som består av Amtsrådet jämte representanter för städernas byråd. — Ersättning för expenser, såsom för lokalhyra, skrivmaterialier och postporto, kan utgå till ordföranden i Sogneraadet, ävensom till borgmästaren såsom ordförande i byrådet och (enligt praxis) till ordföranden i fattigvårdsstyrelse. Reseersättning åtnjutes av amtsrådets medlemmar samt av ledamöter i amtens skolråd. Däremot förekomma ej arvoden, icke heller dagtraktamenten.

Danmark.

I *Preussen* väljes landskommunens styresman å kommunalstämma, *Gemeindeversammlung*, och benämnes *Gemeindevorsteher*. Vid hans sida stå såsom rådgivande ett antal, ävenledes valda, *Schöffen*. Kommunalstämmans beslutanderätt kan flerstädes överlätas å en vald representation, *Gemeindevertretung*, *Gemeindeverordnete*. I stad utgöres den folkvalda kommunalstyrelsen av stadsfullmäktige, *Stadtverordnete*. I regel äro flera landskommuner sammanslutna till ett *Amtsbezirk* med gemensam representation, *Amtsvertretung* eller *Amtsausschuss*. Amtets *Vorsteher* tillsättes av statsmyndighet, som dock har att hålla sig inom ett av kommunal korporation uppgjort förslag. Kommun av högre ordning är »kretsen», *Kreis*, vars representation benämnes *Kreistag* eller *Kreisstände*. Krets-dagen väljer i sin ordning *Kreisausschuss* och *Kreiskommissionen*. Den högsta kommunala enheten är provinsen, vars representativa kommunala organ äro *Provinziallandtag* och *Provinzialausschuss* samt av det sistnämnda tillsatta *Provinzialkommissionen*. — I Preussen förekommer ett flertal olika ersättningar till kommunala förtroendemän. Sålunda kan i större eller mindre utsträckning gottgörelse för kontanta utlägg, såsom för tjänsteresor, för lokalhyra, för porto m. m., utgå såväl till *Gemeindevorsteher* och *Schöffen* som till *Stadtverordnete*, däremot ej till *Gemeinde-*

Preussen.

verordnete. Liknande ersättningar, närmast dagtraktamente och reseersättning, tilldelas även medlemmarna av kretsutskottet (ej kretsdagens ledamöter) samt medlemmar av provinsiallantdagen, provinsialutskottet och provinsialkommissionerna. Vidare erhålla medlemmarna av de för en eller flera kommuner gemensamma byggnadsnämnderna ersättning förutom för resor också för tidspillan. Slutligen kan arvode för nedlagt arbete tillerkännas såväl Gemeindevorsteher som Amtsvorsteher. Anmärkningsvärt är, att sistnämnda båda förtroendemän kunna utbytas emot avlönade tjänstemän.

Sachsen.

I *Sachsens* landskommuner skall finnas ett *Gemeinderat*, bestående av *Gemeindevorstand* (kommunalordförande) och en eller flera *Gemeindeältesten*, valda av rådet självt, samt dessutom ett antal av kommunens medlemmar direkt valda *Gemeindeausschusspersonen*. I små kommuner kan dock kommunens beslutanderätt utövas direkt av kommunalstämman, *Gemeindeversammlung*. I städerna utgöres representationen av *Stadtverordnete* (stadsfullmäktige), medan kommunalstyrelsen handhaves av ett *Stadtrat*, som består av vald borgmästare och valda rådmän. Ett flertal primärkommuner äro sammanslutna till ett *Bezirksverband*, vars representation utgöres av *die Bezirksversammlung*, som i sin tur väljer ett *Bezirksausschuss*. Slutligen äga provinserna sina särskilda representationer i *Kreisstände* och *Provinzialstände*. — Gemeindevorstand kan erhålla såväl ersättning för havda utgifter som arvode för nedlagt arbete. Även till Gemeindeältesten kunna likartade ersättningar utgå. Däremot åtnjuta övriga medlemmar av Gemeinderat ingen gottgörelse. Sådan tillkommer ej heller Stadtverordnete. Ledamöter av Bezirksausschuss och Kreisausschuss äro berättigade till reseersättning.

Württemberg.

I *Württemberg* utgöras den kommunala självstyrelsens organ av kommunalrådet, *Gemeinderat*, i spetsen för vilket står en visserligen vald, men av regeringsmyndigheten utnämnd kommunalordförande, *Ortsvorsteher*, samt kommunalrepresentationen, *Bürgerausschuss*. Kommunalrådet består, förutom av ordföranden, av valda oavlönade (*unbesoldete*) ledamöter samt — i de större städerna — dessutom av ett antal avlönade (*besoldete*) medlemmar. I städer med mer än 10,000 invånare hava jämväl de oavlönade ledamöterna av kommunalrådet rätt till dagtraktamente, *Taggelder*, för den tidsförlust, som rådets och dess kommissioners sammanträden förorsaka. Storleken av dessa traktamenten kan i de större städerna uppgå till 10 mark och i de största till 15 mark. Även i kommuner med mindre än 10,000 invånare — såväl lands- som stads-

kommuner — kunna dylika traktamenten utgå, dock att de där ej få överstiga fem mark. Dessutom kunna kommunalrådets medlemmar erhålla Taggelder för särskilda förrättningar — exempelvis hållande av uppbörd, syn å fastigheter — samt därjämte, vid förrättningar utom kommunens gränser, *Diäten* och *Reisekostenentschädigung* (kost- och reseersättning). Också vid förrättningar inom kommunen kan kostersättning utgå, därest förrättningsstället ligger mer än två kilometer från vederbörande rådsledamots hemvist. Dagtraktamentet kan tillmätas olika efter den tid, som sammanträdet, respektive den ifrågavarande förrättningen tager i anspråk. Åtta timmar anses härvid motsvara hel dag, över fyra men mindre än åtta timmar $\frac{3}{4}$ dag o. s. v. Vad medlemmarna av Bürgerausschuss beträffar äro desamma likställda med ledamöterna av kommunalrådet i fråga om möjligheten att erhålla dagtraktamente för andra förrättningar än de vanliga sammanträdena samt kost- och reseersättning.

Frågan om beredande av ökad möjlighet att lämna ersättning åt kommunala förtroendemän har vid flera föregående tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Till en början inriktade sig strävandena närmast på ett speciellt uppdrag, nämligen ordförandeskapet i kommunalnämnd. Vid de undersökningar, som därvid verkställdes, visade det sig, att med utgångspunkt i det alltsedan kommunalförfattningarnas tillkomst gällande stadgandet, att kommunalnämndsordföranden kunde tillerkännas gottgörelse för skrivmaterialier, postporto samt skrivare- och räkenkapshjälp, så småningom på många håll utbildats en praxis att tilldela honom ersättningsbelopp av den storlek, att de måste anses innefatta jämväl gottgörelse för nedlagt arbete och tidspillan. Efter upprepade motioner i riksdagen — den första år 1900 — kom så år 1913 ovanberörda lagändring till stånd, varigenom kommunalstämma erhöll rätt att åt ordföranden i kommunalnämnden anslå, förutom nyss angivna ersättningar, även arvode för det med uppdraget förenade besvär.

I hela dess vidd drogs förevarande spörsmål under riksdagens prövning första gången år 1909 genom en av herr Tengdahl i andra kammaren väckt motion, nr 158, som bland andra önskemål tog sikte också på frågan om brytande av principen om de kommunala förtroendemännens gratisarbete. Motionen avstyrktes av lagutskottet och avslogs av riksdagen. — I en vid 1912 års riksdag väckt motion, nr 104, hemställde därefter herr Tengdahl m. fl. om skrivelse till Kungl. Maj:t för åvägabringande av sådant tillägg till kommunalförordningarna, att kommunala förtroendemän bleve berättigade till ersättning för mistad arbets-

**Reform-
strävanden.**

*I allmän lag-
stiftning.*

förtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande. Motionen avstyrktes av konstitutionsutskottet, som särskilt anmärkte, att förslaget avsåge stadgande av rätt för den enskilde förtroendemannen till ersättning, icke enbart rätt för kommunen att, om den så prövade nödigt, besluta gottgörelse. I enlighet med utskottets hemställan avslogs motionen av riksdagen. — Med beaktande av denna 1912 års konstitutionsutskotts anmärkning yrkade vid påföljande riksdag herr Gerh. Magnusson i motionen nr 71 i första kammaren samt herr Tengdahl m. fl. i motionen nr 166 i andra kammaren på skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till tillägg till kommunalförordningarna av innebörd, att kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande. I sitt över motionerna avgivna utlåtande, nr 30, förklarade konstitutionsutskottet, att utskottet funne motionärernas yrkande i vad det avsåge rätt för kommun att tilldela sina förtroendemen ersättning för mistad arbetsförtjänst så allmänt affattat, att utskottet ej ansåge sig kunna med då föreliggande material tillstyrka ett initiativ från riksdagens sida på berörda betydelsefulla områden, varemot utskottet, i enlighet med motionärens yrkande i dess andra del, hemställde till riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta efter verkställd utredning framlägga förslag om införande av sådana bestämmelser i gällande kommunalförfattningar, genom vilka kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande. Utskottets hemställan blev av andra kammaren bifallen med 67 röster emot 48, som tillföllu motionerna, men avslogs av första kammaren med 58 röster emot 27. — Slutligen väcktes vid 1914 års A-riksdag av herrar G. Magnusson och Tengdahl m. fl. de likalydande motionerna nr 70 i första kammaren och nr 100 i andra kammaren med enahanda yrkande som i deras nu förevarande motioner, men hunno motionerna i anledning av riksdagens upplösning icke att upptagas till behandling.

I Stockholms kommunalförvaltning.

I förevarande sammanhang torde böra anmärkas den ställning till frågan om ersättning åt kommunala förtroendemen, som intages av det förslag till omorganisation av Stockholms stads kommunalförvaltning, vilket den 26 mars 1914 avgivits av bankdirektören P. R. Rabe. Enligt förslaget bör den i svensk självstyrelse av ålder gällande grundsatsen, att de folkvalda förtroendemännen för sitt arbete i det allmännas

tjänst icke åtnjuta någon ersättning, alltjämt såsom regel bibehållas. Detta bör dock icke hindra, å ena sidan att i vissa av behovet särskilt påkallade fall arvode för med uppdraget förenat arbete må kunna utgå, och å andra sidan att i allmänhet de kommunala styrelsernas ledamöter av staden hållas skadeslösa för de direkta utgifter, måhända ock för den inkomstminskning, de genom sina respektive uppdrag tillskyndas. Sålunda föreslås *dels* särskilda arvoden å 6,000 kronor för ordförandena i stadsfullmäktige och drätselnämnden samt å 2,000 kronor för deras ställföreträdare, vice ordförandena, *dels ock* införande av jämväl såsom »arvoden» betecknade dagtraktamenten åt samtliga ledamöter av nämnder och styrelser. Sistberörda »arvoden», som må utgå endast för varje bevistat sammanträde, få enligt förslaget ej bestämmas till olika belopp för olika personer och tillfällen och föreslås, vad storleken angår, till samma belopp, som tillkommer ledamot av en statens kommitté, bosatt å den ort, där kommittén sammanträder, nämligen fem kronor. Nämda belopp förklaras närmast motsvara de förluster i form av utgifter och inkomstminskning, som bevistandet av ett sammanträde å den vanliga arbetstiden kan anses medföra för en person i mindre bemedlad ställning, och tillika vara så ringa, att varje menlig politisk biverkan bör betraktas såsom utesluten. Däremot synes förslaget icke ifrågasätta något slag av ersättning till stadsfullmäktiges ledamöter för deras medlemskap i stadens representativa församling, d. v. s. för deras bevistande av fullmäktiges sammanträden.

Styrkan hos ett system för den kommunala självstyrelsens utövning, inom vilket, såsom hos oss är fallet, icke endast den högsta beslutanderätten inom kommunen, direkt eller indirekt, tillerkänts dess egna medlemmar, utan även den kommunala förvaltningen i första hand anförtrotts åt kommunens valde förtroendemän, ligger uppenbarligen däri, att detsamma genom att draga in kommunmedlemmarne i det direkta arbetet och det därmed förknippade ansvaret för kommunens bästa är i hög grad ägnat att skapa och underhålla en stark och sund allmänanda, en levande känsla av solidaritet med samhället. För att systemet skall verka i avsedd riktning kräves emellertid givetvis, att de medborgerliga krafterna drivas till sitt arbete i kommunens tjänst av rent intresse för kommunens angelägenheter och icke av begär efter ekonomisk vinning. Den kommunala självstyrelsen förutsätter därför såsom ett naturligt komplement, att de kommunala förtroendemännen — oberoende av den förmögenhetsställning de intaga — skola lämna sitt arbete utan ersättning. Det är även, såsom ovan påpekats, en hos oss

Utlåtande.

*Allmänna
synpunkter.*

liksom annorstädes sedan gammalt gällande grundsats, att de kommunala förtroendeuppdragen skola vara oavlönade, och det lärer väl ej råda något tvivel, att den oberoende och självständiga ställning, som lek-männen innehava inom vår kommunala självförvaltning, i väsentlig mån är att tillskriva berörda omständighet. Också har det syntts utskottet självklart, att grundsatsen om oavlönade förtroendeuppdrag bör såsom regel upprätthållas.

Emellertid lärer det ej kunna förnekas, att det sätt, varpå nämnda grundsats hos oss för närvarande tillämpas, går väsentligen utöver det ändamål, densamma vill tillgodose, och därigenom i alltjämt växande omfång föranleder allvarliga olägenheter. Grundsatsen innebär dock icke i och för sig, att en kommunal förtroendeman skall för sitt uppdrag nödgas underkasta sig understundom måhända rätt avsevärda *direkta* utgifter, såsom kostnader för resor och extra kostnader för livsuppehälle. Under vissa omständigheter kunna även de *indirekta* förluster, som ett förtroendeuppdrag förorsakar i form av mistad dagspenning eller annan inkomst, leda till betänkliga konsekvenser. Visserligen innebär det ingen orimlighet, att man får något offra — även annat än sin arbetskraft — i arbetet för kommunen. Men uppoffringarna få icke göras så stora, att de verka avskräckande eller rent av förhindrande från deltagande i kommunens angelägenheter, ty därigenom skada de mera än gagna självstyrelsens syfte att åstadkomma en i möjligaste mån allmän medverkan i det kommunala arbetet och ansvaret. Här kan nu, enligt vad erfarenheten utvisat, inträffa, att förtroendeuppdrag i den svenska kommunala självstyrelsen dels medföra så pass kännbara direkta kostnader, dels förorsaka sådana indirekta förluster för innehavarna, att hela grupper av medborgare praktiskt taget blivit nästan avskurna från möjligheten att mottaga dylika uppdrag. För medborgare i svagare ekonomisk ställning, såväl löntagare som små jordbrukare, hantverkare o. d., blir så alltför lätt fallet, och detta mera, ju mer intensiteten i det kommunala arbetet växer och ju mera tid och arbetskraft de kommunala förtroendeuppdragen i följd härav måste kräva. En utveckling i den riktningen, att de mindre bemedlade i praktiken utestängas från det aktiva kommunala förvaltningsarbetet i styrelser, nämnder och andra särskilda uppdrag, bör ej få fortgå, allra minst sedan genom 1907—1909 års kommunala rösträttsreform de ekonomiskt svagare samhällsklasserna beretts ökad möjlighet att göra sina synpunkter gällande i *beslut* rörande kommunala angelägenheter. Konsekvensen synes då fordra, att tillfälle också gives dessa klasser att låta sig företrädas i det kommunala *förvaltningsarbetet*. Vad som på ifråga-

varande område kan göras för att de hinder, som resa sig däremot, må undanröjas, bör icke underlätas, så länge själva principen, att det kommunala förtroendeuppdraget, d. v. s. det kommunala arbetet, skall vara oavlönat — rätt fattad — ej därigenom trädes för nära.

Vad först angår ersättning för direkta utgifter, förorsakade av kommunala förtroendeuppdrag, torde någon åtgärd icke behöva vidtagas för att bereda möjlighet till gottgörelse för vissa utlägg, som den kommunale förtroendemannen gör för kommunens räkning (såsom för postporto och skrivmaterialier), enär, enligt vad ovan framhållits, för dylika utlägg ersättning redan nu bör kunna utgå. Däremot kunna, enligt gällande rättstillämpning, sådana utgifter som resekostnader och extra kostnader för livsuppehälle icke ersättas av kommunen. Det lär dock, såsom redan 1913 års konstitutionsutskott framhållit, icke kunna förnekas, att mången gång starka billighetsskäl tala för att ersättning för utgifter av nu nämnt slag må kunna lämnas. Särskilt gäller detta i sådana fall, då den kommunale förtroendemannen har lång vägsträcka att tillryggalägga till vederbörande förrättningsställe, eller då förrättningen, isynnerhet om den därjämte äger rum å annan ort än den, där förtroendemannen har sitt hemvist, tager någon längre tid i anspråk. Också är ju, med beaktande av dessa synpunkter, redan nu föreskrivet, att landstingsmän och deras suppleanter, som ej bo å den ort, där landstinget hålles, skola åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning, liksom ock motsvarande ersättningar kunna utgå till ledamöter i taxerings- och pensionsnämnder. Att även i andra fall skäl kunna förefinnas att medgiva gottgörelse framför allt för resekostnader ligger, särskilt i betraktande av de stora avstånd som förekomma inom vårt land, i öppen dag. Huruvida ersättningen bör utgå efter bestämd taxa eller med belopp motsvarande den verkliga kostnaden lär ej kunna avgöras utan närmare utredning.

*Ersättning
för direkta
utgifter.*

Då frågan om ersättning för mistad arbetsförtjänst vid 1912 års riksdag förelåg till prövning, riktade konstitutionsutskottet emot förslaget den anmärkningen, att detsamma närmast toge sikte på sådana kommunala förtroendemän, som erhöle timlön för sitt borgerliga arbete, men endast med svårighet kunde genomföras beträffande de många, som uppbyure fast avlöning eller utövade näring eller fritt yrke, enär ersättningen åt dessa senare skulle kunna beräknas endast efter fri uppskattning av den mistade arbetsförtjänsten, vilket givetvis måste leda till stora orättvisor i tillämpningen. I anslutning härtill må anmärkas, att,

*Ersättning
vid förlust av
inkomst.*

om en lagstiftning för möjliggörande av ersättning av ifrågavarande art skall komma till stånd, så synes ersättningen dock näppeligen böra bestämmas efter en sträng uppskattning av den kontanta arbetsförtjänst, som i varje fall förlorats. Det kan icke vara vare sig rimligt eller möjligt att ersätta exempelvis en affärsman efter beräkning av det värde, hans arbetstid ägt, om den använts i hans arbete för egen räkning, utan ersättningen måste inriktas på det huvudsyfte, som ovan anförts, nämligen att undanröja de hinder, som för medborgare av de mindre bemedlade klasserna resa sig emot ett deltagande i det kommunala arbetet. Ersättningen bör sålunda icke få överskrida ett visst mindre belopp, avsett att täcka en normal arbetsförtjänst, som en sådan person av nämnda anledning går förlustig. Ett lågt maximum lär med andra ord böra bestämmas. Genom en dylik anordning undgår man den konsekvens av principen om ersättning för mistad arbetsförtjänst, som antydes av 1912 års konstitutionsutskott, nämligen att förtroendemän i en lyckligare ekonomisk ställning skulle kunna göra anspråk på mycket höga ersättningar, beroende på det högre värde, vartill deras arbetstid kan uppskattas.

Huruvida sedermera inom gränsen för det fastställda maximum olika gradationer skola kunna förekomma för olika fall och olika kommuners förhållanden, torde få ankomma på en närmare utredning att avgöra. Under alla omständigheter synes böra övervägas även den möjligheten, att ersättningen må utgå med visst fixt mindre belopp, oberoende av inkomstförlusten i det konkreta fallet, varigenom givetvis åtskilliga praktiska fördelar vore att vinna. En dylik anordning skulle, i betraktande av beloppens ringhet, ingalunda hava karaktären av arvode i den meningen, att den skulle innebära en verklig ersättning för nedlagt arbete. Däremot komme ersättningen att förete stor frändskap med en traktamentsersättning, och kunde givetvis, i fall att båda slagen av ersättningar ansåges böra utgå, desamma slås tillsammans i ett gemensamt belopp. Sålunda lära de i ovanberörda förslag till omorganisation av Stockholms stads förvaltning ifrågasatta »arvodena» till styrelser och nämnders ledamöter, vilka ju skulle utgå med fixa belopp, förslagsvis fem kronor, vara att betrakta såsom en kombinerad traktamentsersättning och »ersättning för mistad arbetsförtjänst».

*Arvoden i
vissa fall.*

Utskottet har ovan såsom sin mening uttalat, att den i det kommunala förtroendeuppdragets natur grundade principen, att den kommunale förtroendemannens arbete skall vara oavlönat, alltjämt bör fasthållas. Å andra sidan lærer det ej kunna bestridas, att i

särskilda fall undantag från denna regel kunna vara påkallade. Vid bedömande av frågan härom måste beaktas, att självstyrelsen till sin natur förutsätter, att kommunmedlemmarna ombestyra de kommunala angelägenheterna vid sidan av de dagliga sysslor och värv, som utgöra deras egentliga arbete och som skänka dem deras utkomst, och att sålunda den kommunale förtroendemannens arbetstid och arbetskraft gemenligen allenast till en del upptages av hans kommunala verksamhet. Om ett kommunalt uppdrag har det omfång, att det helt tager sin man i anspråk, lärer därför det regelmässiga böra vara, att en avlönad tjänsteman anställs. Emellertid kan det inträffa, att ett kommunalt uppdrag visserligen ej är av den omfattning, att det giver full sysselsättning åt en för dess skötande särskilt anställd tjänsteman, men likväl medför en så avsevärd arbetsböda, att det icke rimligtvis kan begäras, att en av eget arbete upptagen kommunmedlem skall utan ersättning betungas därmed. Gällande lagstiftning har, såsom framgår av vad ovan anförts, endast i så måtto tagit hänsyn till dylika fall, som den medgivit kommun rätt att besluta arvoden för ordförande i kommunalnämnd, ordförande i fattigvårdsstyrelse och ledamöter i byggnadsnämnd. Däremot har, såsom jämväl förut påvisats, på många håll vid sidan av lagen utbildat sig en praxis att även i andra fall anvisa arvoden åt kommunala förtroendemen, såsom åt (verkställande) ledamöter i drätselkammare, revisorer och kommittéledamöter. Den utsträckning, vari detta skett, visar enligt utskottets mening oförtydligt, att ett verkligt behov uti ifrågavarande avseende gör sig gällande, och torde därför också härutinnan skäl föreligga för ett lagstiftningens ingripande till reglering av den rörelsefrihet, vilken finnes böra på förevarande område tillerkännas kommunerna.

Den föregående framställningen torde hava visat, att frågan om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag utgör ett omfattande spörsmål, som äger nära samband med grunderna för den kommunala självstyrelsen och som på grund av denna självstyrelses faktiska utveckling i riktning emot ökad demokratisering och vidgade arbetsuppgifter trängt fram till sådan aktualitet, att frågan icke gärna längre kan undanskjutas. Enligt utskottets mening är också tiden nu inne till verkställande av en grundlig och allsidig utredning av förevarande spörsmål i hela dess sammanhang.

Vid denna utredning lär böra fasthållas, att den hos oss sedan gammalt gällande, av självstyrelsens egen natur betingade grundsatsen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, i allmänhet bör förbli orubbad, så att den kommunale förtroendemannens arbete i

Sammanfattning och yrkande.

kommunens tjänst framdeles såsom hittills må lämnas utan ersättning. Men samtidigt bör ihågkommas, å ena sidan att det ej kan anses innebära, att berörda princip trädes för när, därest ersättning medgives för en del direkta utgifter, särskilt resekostnader och extra kostnader för livsuppehälle, ävensom för vissa indirekta förluster i form av mistad arbetsförtjänst eller arbetstid, varför gottgörelse nu icke kan utgå, samt å andra sidan att omsorgen om principens uppehållande ej må hindra, att i vissa särskilda undantagsfall av ovan antydd art ersättning även för nedlagt arbete bör kunna ifrågakomma. Emellertid synes det utskottet alltid böra fasthållas, att innehavarna av de representativa kommunala uppdragen, stadsfullmäktig- och kommunalfullmäktigskap, icke må kunna berättigas till ersättning för sitt medlemskap i nämnda korporationer av vare sig det ena eller det andra slaget, annat än möjligen till gottgörelse för resekostnader.

Vidare är det för utskottet, liksom för 1912 och 1913 årens konstitutionsutskott, självklart, att det icke må tillkomma den enskilde förtroendemannen någon rätt att kräva ersättning utöver vad kommunen kan finna gott att för varje fall besluta. Genom att lägga beslutanderätten i kommunens hand vinnes å ena sidan möjlighet till anpassning efter lokala och andra förhållanden och å andra sidan skyddas kommunerna emot framställande av oberäkneliga anspråk. Uppenbarligen är det av vikt, att ej heller kommunerna missbruka den rätt att besluta ersättning, som kan komma att tillerkännas dem. Vilka särskilda garantier till skydd häremot böra föreskrivas, läser vid frågans utredning böra tagas under noggrant övervägande. I sådant avseende må erinras därom, att redan enligt gällande kommunalförfattningar alla kommunala beslut, som gå ut på beviljande av anslag till nya ändamål eller behov, fordra viss kvalificerad majoritet, ävensom att för giltighet av landskommuns beslut om tilldelande av arvode och annan gottgörelse åt ordföranden i kommunalnämnd samt om förhöjning därav fordras Konungens befallningshavandes godkännande. Givetvis kunna garantier av motsvarande eller annan art tänkas också för andra fall av ersättning åt kommunala förtroendemän.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i vad mån, med bibehållande såsom regel av

gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, kommun må berättigas att till innehavare av dylika uppdrag under de begränsningar och villkor, som kunna finnas erforderliga, besluta ersättning, samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i gällande kommunalförfattningar, vartill utredningen må kunna föranleda.

Stockholm den 19 mars 1915.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservationer:

dels av herr *Bellinder*;

dels av herrar *Clason* och *von Mentzer*, vilka anført:

»Då ett likartat ärende 1913 var föremål för konstitutionsutskottets och riksdagens handläggning, begränsade sig utskottet till att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning framlägga förslag till införande av sådana bestämmelser i gällande kommunalförfattningar, genom vilka kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för *direkta utgifter* i och för sådana uppdrags fullgörande. Förslaget, mot vilket åtskilliga ledamöter av utskottet reserverade sig, antogs av andra kammaren med 67 röster mot 48, men blev av första kammaren avslaget med 58 röster mot 27.

Såsom av nu föreliggande skrivelseförslag framgår, inskränker sig detsamma icke ens till frågan om ersättning för direkta utgifter, utan ifrågasätter, jämte ersättning för sådana, jämväl både *ersättning vid förlust av inkomst* och *arvoden för vissa fall*. Vad direkta utgifter angår, framgår av utskottets motivering (sid. 7), att gottgörelse för en mängd

utlägg av dylik art redan nu kan givas. Likaledes framgår av motiveringen, att intet hinder möter för anställande av avlönade tjänstemän, där ett uteslutande oavlönat kommunalt arbete skulle i längden bliva för betungande.

Av ovanstående är uppenbart, att det nu föreliggande förslaget innebär en högst väsentlig utvidgning av vad hittills ifrågasatts med hänsyn till införande av ersättningar för fullgörande av kommunala förtroendeuppdrag. Så mycket större skäl hava under sådana förhållanden synt oss föreligga att avstyrka den föreslagna skrivelsen. Även om enstaka olägenheter kunna påvisas vid tillämpningen av en princip, som allmänt erkänts såsom god och verkat välgörande, är det icke välbetänkt att begära ändringar, som *faktiskt* innebära principens upphävande. Allra minst synes en skrivelse, sådan som den föreslagna, lämplig i en tid, då det på olika områden är av nöden att hos vårt folk inskräpa behovet av sträng sparsamhet.»

dels av herr K. J. Ekman, som anført:

»Den nuvarande lagstiftningen rörande den kommunala självstyrelsen vilar, bland annat, på den grundsatsen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade. I de förevarande motionerna, med undantag möjligen av herr Öbergs, har icke heller blivit ifrågasatt, att arvode för själva uppdraget skulle givas. Det har endast yrkats, att kommunerna skulle berättigas besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för *mistad arbetsförtjänst* och för *direkta utgifter* i och för sådana uppdrags fullgörande.

Vad då först angår frågan om gottgörelse för *mistad arbetsförtjänst*, så lärer icke kunna ifrågasättas, att ersättning därför skulle lämnas efter räkning, så att till två personer, som sutte i samma nämnd, men av vilka den ene förtjänade 3 kronor om dagen, den andre 15 kronor om dagen, ersättning skulle utgå till den förre efter 3 kronor och till den senare efter 15 kronor för dag. Men om det sålunda icke kan komma ifråga att i varje fall ersätta den verkliga förlust i arbetsförtjänst, som uppstår, så synes någon annan utväg icke stå till buds, än att — såsom utskottet även förordat — låta ersättningen för mistad arbetsförtjänst utgå i form av ett visst ersättningsbelopp per dag, lika för alla, d. v. s. i form av *arvode*. Då emellertid medgivandet av arvodesersättning strider mot principen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, samt därtill kommer att, så vitt jag vet, hittills i allmänhet några svårigheter icke mött att finna personer ur de skilda samhällsklasserna villiga

att åtaga sig de uppoftningar, som åtfölja utövandet av dylika uppdrag, anser jag mig icke kunna tillstyrka vad härutinnan av motionärerna eller utskottet föreslagits.

Vidkommande därefter frågan om ersättning för *direkta utgifter* i följd av åtaget förtroendeuppdrag, så synes det mig, att kommunerna, även utan uttryckligt lagstadgande, alltid måste anses pliktiga att återgälda gjorda kontanta utlägg, såsom för skrivmaterialier, postporto m. m. Utgifter av mera personlig art, såsom kostnader för resa till platsen för sammanträde och för uppehållet därstädes, torde däremot icke enligt nu gällande kommunalförfattningar lagligen kunna beviljas, utom i de särskilda undantagsfall, som i nämnda författningar äro angivna. I detta avseende är föreskrivet, att landstingsmän och deras suppleanter, som ej bo å den ort, där landstinget hålles, skola åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning, liksom ock motsvarande ersättningar kunna utgå till ledamöter i taxerings- och pensionsnämnder. Det är möjligt, att beredande av dylik ersättning även i andra bestämda fall kunde vara önskvärd, men så allmänt, som yrkandet i förevarande motioner är hållet, synas tillräckliga hållpunkter saknas för begäran om utredning rörande ett eller annat sådant fall.

Härtill kommer, att om ersättning i en eller annan form skall givas för arbete och uppoftningar i kommunernas tjänst, det torde bliva nödvändigt att i kommunallagstiftningen införa bestämmelser om begränsning icke allenast av ersättningens belopp utan även av antalet ledamöter i kommunernas särskilda styrelser, nämnder och kommittéer m. m., varjämte även kan ifrågasättas, huruvida icke i sammanhang därmed borde stadgas, att vissa kommunala uppdrag alltid skola överlämnas åt särskilt anställda tjänstemän. Men därmed skulle frågan utvidgas till att gälla en fullständig omläggning av hela systemet för vår kommunala självstyrelse, något som för närvarande icke lär vara av förhållandena påkallat.»

På grund av vad sålunda anförts förenar jag mig med herr *Olason* i dennes avslagsyrkande.